

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Черкасова Володимира Федоровича
на дисертаційне дослідження Чень Ліни «Формування індивідуального
вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв»,
подане на здобуття наукового ступеня
доктора філософії у галузі знань 01 – Освіта за спеціальністю 014
Середня освіта (музичне мистецтво)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з планами відповідних галузей науки

На початку ХХІ століття відбулися суттєві зміни у політичному, соціально-економічному та культурному житті суспільства, які спричинили докорінні зміни у системі вищої освіти, вплинули на професійну підготовку фахівців у галузі музично-педагогічної освіти. Ці обставини змусили віднаходити нові форми професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, запроваджувати сучасні інтерактивні технології та інноваційні методи навчання, які спроможні забезпечити конкурентоздатність та мобільність випускників вищих навчальних закладів мистецького спрямування. За такої ситуації дослідження процесу формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв здійснене Чень Ліною є актуальним і своєчасним.

Презентований матеріал дослідження розроблений на основі філософських, мистецтвознавчих та психолого-педагогічних досліджень, забезпечує коректну реалізацію поліхудожнього підходу до професійної підготовки студентів факультетів мистецтв, формування у них вокально-виконавських умінь та навичок, запровадження ефективних методик цілеспрямованого стилетворення у процесі роботи над музичними творами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування структурного підрозділу Інституту мистецтв імені Анатолія

Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Проблематика кафедрального дослідження «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів» (протокол № 5 від 26.12.2023 року). Тема дисертаційного дослідження Чень Ліни затверджена Вченою радою означеного університету (протокол № 4 від 24 жовтня 2024 року).

2. Наукова новизна одержаних результатів дослідження

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації висвітлено й теоретично обґрунтовано новий концептуальний підхід до формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв; уточнено зміст та структуру означеного феномену, а також технології його формування; розроблено поетапну методику цілеспрямованого, а не стихійного, вокально-виконавського стилетворення у студентів мистецьких факультетів з урахуванням психофізіологічних особливостей їх голосового апарату. До того ж удосконалено технології проєктування сукцесивних і симультанних сценічних образів у процесі роботи над вокальними творами. Окрім того, подальшого розвитку дістали форми, методи та прийоми педагогічного управління процесом перевтілення у сценічні образи з застосуванням досконалих емоційно насичених сценічних рухів.

3. Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що запропоновані та реалізовані дисертанткою педагогічні форми, методи, прийоми, принципи та рекомендації можуть використовуватись у процесі вокального навчання студентів факультетів мистецтв для цілеспрямованого формування у них не тільки індивідуального вокально-виконавського стилю, а й інших складових виконавської майстерності. Основні положення презентовані автором в дисертації можуть бути використані при викладанні

лекційних курсів «Методика вокального навчання», «Психологія виконавської діяльності вокалістів», «Музична педагогіка вищої школи» та спецкурсу «Комунікаційні технології в музичному мистецтві».

Основні результати дисертаційної роботи та методичні рекомендації щодо цілеспрямованого індивідуального стилетворення вокалістів впроваджено у навчально-виховний процес студентів бакалаврату та магістратури Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/61 від 23.07.2025 р.), Київського національного університету технологій та дизайну (довідка № 06-81/1923 від 25.08.2025 р.) і Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради (довідка №017-09/117 від 25.08.2025 р.).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Відповідно до мети дисертаційного дослідження, яка полягає в розробці методики цілеспрямованого формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв та її експериментальній перевірці в умовах їх фахового навчання, автором дослідження здійснено інтерпретацію основних понять наукового пошуку.

На особливу увагу заслуговує те, що у процесі дослідження авторкою вирішено низку завдань, зокрема, розглянуто індивідуальний виконавський стиль вокаліста з позицій сучасних наукових досліджень; розкрито зміст та структуру концепту «індивідуальний вокально-виконавський стиль студентів факультетів мистецтв»; висвітлено методологічні підходи науковців до вивчення процесу формування індивідуально-виконавського стилю вокаліста; визначено критерії, параметри та технології оцінювання стану сформованості індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв; проведено діагностику стану сформованості індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв; розроблено експериментальну методику цілеспрямованого індивідуально-виконавського стилетворення у студентів факультетів мистецтв під час вокальної підготовки;

експериментально перевірено ефективність запропонованої методики цілеспрямованого формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв під час фахового навчання.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв» дослідниця цілком виважено обґрунтувала індивідуальний виконавський стиль вокаліста, як феномена сучасних наукових досліджень, довела, що саме композиторський стиль є основою їх стилетворення і формується під впливом історичних, епохальних та національних рис. Вельми цінним є здійснений автором дисертації аналіз досліджень індивідуального стилю музикантів-виконавців на засадах діалектичного, онтологічного та функціонального методологічних підходів до вивчення явищ та процесів, що уможливило розмежовувати виконавську інтерпретацію музичних творів митцями концертно-сценічної діяльності на нестильову та стильову. На особливу увагу заслуговує визначення й обґрунтування автором дисертації виконавської інтерпретації музичних творів студентами-вокалістами та індивідуального вокально-виконавського стилю студентів факультетів мистецтв, який містить три основних компоненти, з-поміж яких: інтелектуальна неповторність інтерпретації нотного авторського тексту вокального твору; самобутня вокально-технічна оснащеність, яка відрізняється від ознак інших виконавців та унікальна артистична манера комунікації зі слухачами/глядачами.

Варто зазначити, що наукову цінність представляє другий розділ дисертаційного дослідження «Методологічні засади дослідження проблеми формування індивідуального виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв» у якому обґрунтовано методологічні підходи науковців до вивчення процесу формування індивідуально-виконавського стилю вокаліста. У контексті предметного поля дослідження вартісним вважається сформованість «надзавдань» та обґрунтування того, що формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів мистецьких факультетів потребує досконалої їх емоційної сфери, наявності вмінь та

навичок саморегуляції як власної емоційної сфери, так і емоційної сфери слухачів/глядачів. Окрім того, залежить від сформованості у студентів художньо-естетичних цінностей та їх впливу на трансформацію нотного тексту музичних творів у звукову палітру, від самотвірних рис індивідуального вокально-виконавського стилю, вміння перевтілюватись у сукцесивні чи симультанні сценічні образи. Слід відразу зазначити, що вельми цінним є те, що дисертанткою обґрунтовано критерії та параметри оцінювання стану сформованості індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв. До того ж запропоновано високий, середній, низький і дуже низький рівні сформованості стану індивідуального вокально-виконавського стилю студентів факультетів мистецтв.

Наукову цінність представляє третій розділ дисертації «Пошуково-експериментальна робота з формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв», де автором презентовано стан сформованості індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв у межах констатувального експерименту, обґрунтовано результати проведеного анкетування студентів трьох закладів вищої освіти та запропоновано методіку цілеспрямованого формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв, яка поділяється на три етапи. Слід відразу зазначити, що вельми цінним є те, що дисертанткою запропоновано та експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують результативність вокальної підготовки, з-поміж яких: усвідомлення основних рівнів екстраполяції рис індивідуального композиторського стилю; пошук стильових «творчих конструктів» вокального твору завдяки усвідомленню діючих на час його написання рис стилю епохи та культурно-історичного періоду; врахування рис етнічно-національного стилю, ознаки яких відображаються композитором у вокальному творі; формування у студентів-вокалістів виконавських умінь та навичок відтворення самотвірних рис тембрального забарвлення звуку;

забезпечення досягнення динамічної та ритмічної відповідності розвитку мелодико-інтонаційних ліній стильовим ознакам вокального твору; забезпечення спрямовування творчих зусиль майбутніх учителів музичного мистецтва на проєктування досконалих сукцесивних чи симультанних сценічних образів під час роботи над вокальним твором; мобілізація творчого потенціалу студентів мистецького факультету для максимально правдивого перевтілення у спроектовані сценічні образи сукцесивного чи симультанного виду у процесі безпосереднього прилюдного виступу; досягнення студентами-вокалістами досконалого прояву різних видів сценічних рухів (комунікативних, регулятивних, показових та сенсорно-моторних) у процесі прилюдної презентації музичного твору. Порівняння сумарних коефіцієнтів сформованості індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв на різних етапах експерименту, порівняння результатів діагностики в ЕГ та КГ та обчислення часток ЕГ та КГ, у яких проявилася досліджувана ознака, свідчать про ліквідність і достовірність запропонованих методик формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв.

Позитивно оцінюючи представлене дослідження варто зазначити, що аналіз рукопису дисертаційної роботи Чень Ліни показав, що вона є системним дослідженням теоретичних і методичних засад формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв. Дисертаційне дослідження відповідає чинним вимогам до підготовки дисертацій, логіці та послідовності розкриття основних дослідницьких завдань. Назва роботи узгоджується з метою, відповідає змісту теоретичної частини та проведеного експериментального дослідження.

Виходячи із зазначеного, є підстави класифікувати дисертаційне дослідження Чень Ліни як завершене педагогічне дослідження, що містить нові наукові положення, має конкретне теоретичне і практичне значення та свідчить про уміння автора прогнозувати актуальні проблеми теорії і методики музично-педагогічної освіти й успішно працювати над їхнім розв'язанням.

Заслужують позитивної оцінки укладені дисертанткою додатки, які використовувалися в змісті дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертація Чень Ліни вважається цілісним науковим дослідженням із дотриманням вимог МОН України.

5. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях

Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 6 одноосібних наукових працях, з яких: 3 статті у фахових наукових виданнях України з педагогіки категорії «Б», 1 стаття у міжнародному науковому виданні, 2 роботи апробаційного характеру. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення змісту та результатів дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам. Апробація результатів дослідження відбиває основні здобутки дисертаційної роботи і здійснена на різного рівня наукових конференціях.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Водночас, попри позитивну оцінку роботи висловимо певні зауваження чи, можливо, дещо інший свій погляд на окремі положення дисертації.

1. Позитивним у дисертації є той факт, що у дисертації пропонується перелік ЗВО України та навчальних курсів, які сприяють підготовці фахівців до формування індивідуального вокально-виконавського стилю студентів-вокалістів (Рівненський державний гуманітарний університет, Київський національний університет технологій та дизайну і Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради). Разом з тим, хотілося б бачити яким чином ці виші орієнтують випускника на творчий підхід до навчання. Адже в дисертації він представлений як стрижневий і ресурсний.

2. Високо оцінюючи науковий доробок здобувачки, все ж вважаємо, що дисертація набула б ще більшої довершеності, якби авторка проаналізувала також наукові дослідження західноєвропейських науковців з проблем

формування індивідуального вокально-виконавського стилю студентів-вокалістів.

3. Дисертантка достатньо детально обґрунтовує педагогічні умови формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв. Слушно було б скоротити їх з 9 до 5-6, об'єднавши близькі за професійною спрямованістю.

4. Заслуговує на схвалення належна увага дослідниці до визначення ходу та результатів формувальної частини експерименту, проте вважаємо, що було б доречним виокремити певні труднощі та нерозв'язані питання в процесі проведення експериментальної роботи.

5. Запропоноване дисертаційне дослідження розкриває не тільки теоретичні аспекти формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів-вокалістів факультетів мистецтв, воно передбачає також реалізацію практичного складника, тому доцільно було б розробити методичний посібник щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Підсумовуючи результати проведеної експертизи дисертаційної роботи Чень Ліни, варто наголосити, що критичні зауваження і запитання ні в якій мірі не впливають на здобутки і отримані наукові результати, а тільки спонукатимуть авторку до подальших досліджень в галузі музичної педагогіки.

7. Загальний висновок

Дисертація Чень Ліни «Формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв» є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7,

аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Чень Ліна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін,
завідувач відділу науково-методичної роботи
та професійної підготовки працівників
закладів сфери культури Комунального закладу
вищої освіти «Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

В. Черкасов

Володимир ЧЕРКАСОВ

Підпис В.Ф. Черкасова засвідчую,
проректор з науково-педагогічної роботи
по організації освітнього процесу,
кандидат наук з соціальних комунікацій

Оксана ТЕЛЕП